

Др Радомир Буровић:

О ЈЕДИНСТВЕНОМ ТРЖИШТУ

Под правним регулisaњем јединственог тржишта подразумевамо скуп правних норми и мера које су неопходне да би се обезбедило функционисање јединственог тржишта у једној земљи или у више земаља које припадају (привредној) заједници. Питање правног регулisaња јединствених гржишних услова је релативно сложено и овде долази до срашћивања правних и економских појмова и категорија, а посебно када се ради о јединственом тржишту које обухвата више земаља — држава. Приметимо, да је у овим условима, знатно више него у другим приликама, правна регулатива погчињена економским а у доброј мери и политичким интересима, без обзира што и она са своје стране може допринети бржем или споријем развоју економских односа и изједначавању економских услова који чине сүштину јединственог тржишта.

Појам јединственог тржишта уско је везан са појмом регулisaња међународне или спољнотрговинске размене. Међународна размена роба и услуга, по правилу, врши се између две царинске области. При улазу и излазу робе држава врши царинску контролу и при томе настоји да у подручју које је оивичено царинским границама оствари привредну интересну заједницу. Истина, ово је класично мишљење, које има своју вредност и данас. С друге стране, питање јединственог тржишта је везано са економском сүвереношћу државе. Наиме, свака држава самостално уређује своја економска питања, у првом реду, питање новца и средстава плаћања, као и услова привређивања. Међутим, и овде се у савременим условима може говорити о релативној самосталности јер би буквална примена овог принципа доводила до разних спорова у међународним привредним односима. Посебно је значајно о овоме водити рачуна код промена вредности новца једне земље (девалвација или ревалвација). У савременим условима поред појма јединственог тржишта појављује се и појам заједничког тржишта који има у виду економску интеграцију већег броја земаља. У ствари, ова два појма, јединствено и заједничко тржиште су по својим циљевима доста слични. Наиме, и у једном и у другом тржишту тежи се обезбеђењу слободног кретања роба и услуга, слободном кретању радника и слободном кретању средстава (капитала). Углавном, овде се ради о квантитативној разлици јер се јединствено тржиште остварује у оквиру једне националне територије, а заједничко на територији више држава.

Моју дискусију олакшао је знатно професор Васић. Стога ћу укратко говорити о регулisaњу јединственог тржишта. Наравно, нећу говорити о периоду који је претходио овом регулisaњу и о разним појавама и тешкоћама у вези са овим питањем. Задржаћу се само на начину регулisaња у члановима 228. до 234. Нацрта устава. Могу одмах да кажем, да у односу на амандмане, а посебно на Нацрт амандмана, ово што је предложено представља велики напредак. Мислим, да је прилично исцрпно регулisaно наше јединствено тржиште и да су дати основни принципи. Међутим, овде имам и једну замерку. Сматрам, да није поклоњена довољна пажња извесним економским ефектима или мерама којима се може врло ефикасно утицати на јединствено тржиште. Није довољно само прописати одређене принципе или забране, него је потребно предвидети и могућност образовања одговарајућих средстава. Стога бих предложио да се у чл. 229. Нацрта унесе један нови став, или то може да буде и један посебан члан. Тај нови став или члан требало би да гласи отприлике овако: „Законом се може прописати оснивање фондова у циљу обезбеђења материјалних средстава неопходних за функционисање јединственог тржишта, као и ради изградње крупних инвестиционих објеката од значаја за Социјалистичку Федеративну Републику Југославију”. Даћу једно врло кратко образложење, зашто сматрам да би требало учинити ту допуну. Очигледно да се поред добрих принципа, одговарајућих забрана монополистичког удруживања, покушаја поделе тржишта или затварања, извесна значајна питања за наш привредни развитак морају решавати и ангажовањем крупних финансијских средстава. Наравно, овде ми се може ставити примедба, да ће се обезбеђење тих средстава постићи усаглашавањем заинтересованих република или покрајина. Наравно, и то је могуће, али може да настане и таква ситуација да је потребно врло брзо интервенисати, а то је могуће само ако се одмах располаже са одговарајућим средствима. Значи, ови фондови би требало да омогуће брзо и благовремено реаговање надлежних савезних ограна — у првом реду Савезне скупштине ради отклањања сметњи насталих на јединственом југословенском тржишту. Исто тако постојање ових законом установљених фондова би омогућило одговарајућу интервенцију на јединственом тржишту, ако до потребног усаглашавања заинтересованих република и покрајина не дође.

Потребно је истаћи да у чл. 234. имамо истакнут принцип компензације, али тај принцип није довољан да замени одређену економску интервенцију за обезбеђење неопходних услова на јединственом тржишту када до поремећаја дође.

Слично је и у погледу инвестиција од општејугословенског значаја. По мом мишљењу, то би били такви објекти — првенствено инфраструктуре који имају значај за југословенско тржиште као целину. Не ради се овде о стварању некаквог новог „државног капитала”, већ о томе да се задовољење одређених крупних привредних потреба (обезбеђење електричне енергије, транспорта и сл.) обезбеде одговарајућа средства. Било би корисно да се федерацији да таква могућност да може и законом предвидети обезбеђење таквих средстава. Сматрамо да би ово било у духу читавог Нацрта устава, јер се у крајњој линији ради о објектима који поспешују даљи развитак свих привредних региона, а не само оних где су изграђени.

На тај начин долазимо до изједначења услова привређивања и постепеног остваривања заједничких интереса на јединственом тржишту. И у једном и у другом случају требало би предвидети могућност стварања оваквих фондова на нивоу федерације и њихово ближе функционисање регулисати савезним законом.

Имао бих још једну примедбу у погледу чл. 253. тач. 3. Наиме, у том члану је предвиђено да је федерација надлежна да „уређује основе облигационих односа“. Овде бих предложио да се овај део тако формулише да је федерација овлашћена да уређује облигационе односе, односно да доноси законе који регулишу материју облигационог права. Није ми јасно зашто би федерација била надлежна да уређује ауторско право, а не би била надлежна да уређује облигационе односе, облигационо право, него само основе облигационих односа. Овде се може ставити примедба да би овакво регулисање као што је у Нацрту било еластичније. Међутим, јединствено регулисање свих облигационих односа било би много боље и више би одговарало принципу јединственог југословенског тржишта. Сматрам, да би морали постојати јединствени облигациони односи на читавом југословенском тржишту и тиме би се постигла правна сигурност и правна гаранција. Наравно, не сматрам да би овде била искључена надлежност република и покрајина, али сматрам да би се у облигационом законик, или закону, ако израз смета, регулисала сва основна начела и општа правила о промету роба и услуга, док би се одређени детаљи могли регулисати републичким и покрајинским прописима. Односно, овим прописима би се могло извршити одговарајуће прилагођавање општих начела и правила облигационог права.

Сматрам да би наведена два побољшања у тексту Нацрта знатно допринела бољем уставноправном регулисању ове материје, и дала могућност за одговарајући развој савезног законодавства у смислу ефикасније заштите и правилнијег функционисања јединственог тржишта. На овакво резонување могла би да се стави примедба да би се формирање одређених фондова могло да изроди у „државни капитал“. Сматрам, да то не мора да се изроди. Зависи да ли се с једним инструментом служимо разумно или не. Стога се и залажем за обезбеђење и правних и економских средстава неопходних за ефикасно регулисање јединственог тржишта.

На крају још једна напомена у погледу поделе овог трећег дела на главе. Наиме, овај трећи део према Нацрту уопште нема ни главу на поглавља. Међутим, чини нам се да не само због разлога форме, него и суштински требало би да се овај део подели на четири главе. Прву главу под насловом: „Остваривање заједничких интереса и права“ обухватили би чланови 222—227; другу главу „Јединствено тржиште“ чланови 228—234; трећу главу „Друштвено планирање, новчани и кредитни систем“ чланови 235—240. и четврту главу „Регулисање друштвених обавеза и примена прописа“ чланови 241—251. Сматрамо да би оваква расподела уставне материје сасвим одговарала овом делу Нацрта и да би знатно допринела бољем руковању и сналажењу у уставном тексту.